



Atkelta iš 2 p.
► metų, 1990-aisiais, per Sąjūdžio akciją „Europos kelias“, pagaliau pavyko bent kelioms valandoms pirmą kartą pralaužti tą sieną.”

Kaip sekėsi idėją skleisti Lietuvoje bei paskatinti ją įkūnyti Latvijoje ir Estijoje?

„1989 m. gegužės viduryje Taline vyko Baltijos Asamblėjos posėdžiai, buvo pasirašytas susitarimas dėl Sąjūdžio ir Estijos bei Latvijos liaudies frontų, kuriuo buvo numatyta sudaryti šių judėjimų trišalę komisiją, „kad būtų galima plėtoti bendradarbiavimą, keistis patyrimu ir informacija, koordinuoti savo veiklą“. Pertraukose tarp plenarių Asamblėjos posėdžių vyko judėjimų vadovybių susitikimai. Viena jų ir pasiūlėme gyvosios grandinės Molotovo-Ribentropo paktą 50-mečiui paminėti idėją. Latviai šią idėją sutiko palankiai, tačiau estams ji pasirodė per daug romantiška. Tiesa, estai po poros mėnesių pakeitė savo nuomonę. Kai liepos 15 d. Pernu mieste susirinkome pirmajam Baltijos tarybos posėdžiui, Estijos liaudies frontas jau pateikė kruopščiai paruoštą gyvosios grandinės koncepciją. Nutarėme organizuoti šiam renginiui bendrą trijų respublikų radijo laidą, išleisti plakatus, sukurti vieną emblemą ir pagaminti bendrą ženkluką. Būtent estai pasiūlė gyvąją žmonių grandinę pavadinti „Baltijos keliu“. Tame Baltijos tarybos posėdyje buvo paskirti ir trys Baltijos kelio koordinatoriai. Man teko užduotis organizuoti šią akciją Lietuvoje.

Jau po trijų dienų Sąjūdžio savaitinėje televizijos laidoje „Atgimimo banga“ papasakojau apie Baltijos tarybos

posėdį ir pakviečiau visus Lietuvos piliečius dalyvauti Baltijos kelyje. Sąjūdžio Seimo taryba sudarė Baltijos kelio koordinacinį komitetą, vadovavusį ligi šiol neregėto masto akcijos parengimo darbams. Gyvosios grandinės trasa buvo padalinta į atskiras atkarpas, kurias koordinavo Sąjūdžio Seimo nariai, buvo paskelbtas skirtos Baltijos keliui dainos konkursas, pradėtos derybos su valdžia, kad ji netrukdytų Baltijos keliui. Kiekvienas Sąjūdžio tarybos posėdis pradedavo pasirengimo akcijai aptarimu, po to apie naujienas pranešdavau „Atgimimo bangoje“, ir skambučiai į laidą rodė, kad žmonės Baltijos kelio idėją palaiko. Ir palaiko ne tik žodžiais, bet ir darbais. Ligi šiol prie magistralės, vedančios į Rygą, stovi žmonių tą dieną pastatyti koplytstulpiai. Prisimenu ir kalnus gėlių, kurias sunešė žmonės lakūnams ir kurios buvo išbarstytos virš Baltijos kelio nacių ir komunistų sandorio aukoms atminti.”

Kokio vertinimo sulaukėte iš nepriklausomybės šalininkų ir oponentų?

„Svarbiausia buvo įtikinti akcijos reikalingumu aktyviuosius Sąjūdžio dalyvius. Jau pirmajame koordinaciniame pasitarime pasigirdo balsų, kad akcija gali nepavykti, nes Lietuvoje esą atslūgusi politinė įtampa, apmirę ryšiai tarp Sąjūdžio grupių, žmonės pradeda bijoti dalyvauti akcijose, nebepasirašinėti po protesto laiškais. Kita vertus, radikalesnės organizacijos (Lietuvos Laisvės Lyga, „Jaunoji Lietuva“) taip pat agitavo prieš šią akciją, tvirtindami, kad geriau apjuosti gyvųjų žiedu rusų karines bazes. Kompar-

tijos vadovybė iš pradžių taip pat grasino mums, kad Sąjūdžiui teksią atsakyti, nes per tokį žmonių susibūrimą būtinai būsia aukų. Tik gerokai vėliau, kai paaiškėjo, kad žmonės iš tikrųjų ruošiasi masiškai stoti į Baltijos kelią, gavome patikinimą, kad jam nebus kliudoma. Verta prisiminti, kad Lietuvoje tuo metu aštrėjo politinė padėtis. Rugsėjo viduryje Vilniaus Kalnų parke įvyko „Jedinstvos“ mitingas-protestas prieš „tarybinės armijos diskriminavimą“, lenkų gyvenamuose rajonuose partinė nomenklatūra vis aršiau agitavo už „nacionalinių rajonų“ įsteigimą, mus pasiekė žinios apie planuojamą streiką sąjunginio pavaldumo įmonėse, kuriuos organizavo gamyklų partiniai biurai.”

Kokį poveikį Lietuvos išlaisvinimui turėjo Baltijos Kelias?

„Iki 1989-ųjų vasaros Sąjūdis, kuris anksčiau deklaravo suverenitetą atsiuvinusios SSRS sudėtyje, jau buvo pareiškęs, kad galutinis jo tikslas - Lietuvos nepriklausomybė. Sovietų Sąjungos vadovai įtikinėjo save ir visą pasaulį, kad šį tikslą skelbia tik saujelė politinių ekstremistų, kurių nepalaiko liaudis. Baltijos kelias akivaizdžiai parodė, kad šio tikslo siekia ne tik Sąjūdis, Estijos ir Latvijos liaudies frontai, bet ir visos trys tautos. Baltijos kelias parodė trijų tautų jėgą ir organizuotumą šiame savotiškame referendume už nepriklausomybę. Be to, Baltijos kelias pralaužė informacijos blokadą, nes jo vaizdai pateko į pirmąsias užsienio televizijų žinių minutes ir pirmuosius laikraščių puslapius. Apie mūsų taikią kovą už nepriklausomybę sužinojo visas laisvasis pasaulis, ir mes iš karto pajutome paprastų žmonių ir politikų paramą.”

Ar paminit Baltijos Kelio sukaktis ir ar kas per sukaktis Jus prisimena, pamini?

„Šįmet, praslinkus penkiolikai metų po tų atmintinų valandų, grįžome su žmona ir vaikais į savo seną vietą Baltijos kelyje prie Arkikatedros varpinės ir vėl susikabinome rankomis su tais, kuriems Baltijos kelias tebelieka viena reikšmingiausių akimirų gyvenime. Bent jau mus atmintis apie tai šildo ligi šiol.”

Į paskutinio klausimo antrąją dalį atsakymo iš Virgilijaus nesulaukėme. Į jį, jei patys savigarbos jausmą turi, jei dedasi vykda moralia politiką, jei ne tik savo, bet ir bendražygių garbę ir orumą saugo, turėtų atsakyti Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio bendražygiai.

Kalbėjosi Algimantas Zolubas



Pas Virgilijų Čepaitį svečiuojasi Algimantas Zolubas